

قاچاق کالا و ارز در نظام جزایی ایران

تالیف:

علی رزمان

(مدرس دانشگاه)

انتشارات قانون یار

۱۳۹۵

فهرست مطالب

مقدمه	۹
فصل اول	۱۱
کلیات	۱۱
فصل دوم	۳۱
آثار اقتصادی قاچاق و اقسام آن در نظام اقتصادی کشور	۳۱
فصل سوم	۵۱
بررسی ارکان شکلی و ماهوی مجرمانه و مراجع صالح رسیدگی به قاچاق کالا و ارز	۵۱
فصل چهارم	۸۳
واکنش کیفی در قبال قاچاق کالا و ارز و درآمدی بر مراجع صالح رسیدگی	۸۳
منابع و مآخذ	۱۲۳
الف) کتابها	۱۲۵
ب) پایان نامه‌ها - مقالات - مجله‌ها	۱۲۷

مقدمه

عوارض ناشی از قاچاق که به طور کلی عبارتند از: عدم پرداخت حقوق و عوارض دولتی، برهم خوردن تعامل بازار رقابتی، سودآوری زیاد و فساد مالی و اخلاقی، مختل شدن تولید کشور بروز ارتشاء و فساد در نظام اداری، عدم مدیریت صحیح دولت بر امور اقتصادی و اجتماعی خطرپذیری رقابت تجاری سالم، تأثیر منفی بر کارکرد سیاستهای تجاری و اقتصادی و معضلات فرهنگی و بهداشتی، خود حاکی از آن است که برای رسیدن به یک سیاست جنایی مطلوب در مبارزه با قاچاق نیاز به جامع‌نگری و شناسایی و بررسی دقیق علل و عوامل موجد قاچاق کالا بوده که اگر به درستی شناسایی، ارزیابی و تحلیل نشود و برپایه آن سیاست جنایی تدوین نگردد، چه بسا در امر مبارزه رودرو با عوامل قاچاق حتی با صرف هزینه‌های هنگفت موفقیتی بدست نیاید.

قاچاق کالا از جمله جرائم علیه نظام اقتصادی می باشد و آثار زیان باری بر امر تولید، تجارت، سرمایه گذاری، اشتغال و کاهش درآمد دولت دارد به همین دلیل برای کنترل و مقابله با این پدیده باید تدابیر خاص و واکنش های کیفی مخصوصی اتخاذ نمود. در قانون کشور ما قانونگذار با جرم انگاری، پدیده قاچاق مجازات های خاصی را در قالب حبس و ضبط کالا و جریمه سنگین برای مرتکبین قاچاق مورد اهتمام و قانونگذاری قرار داده است. آن چیزی که قاچاق کالا را در سالهای اخیر به یک معزل اقتصادی تبدیل کرده است واردات غیر رسمی و قاچاق کالاهای مصرفی به شکل سازمان یافته از طریق راههای غیر قانونی و غیر مجاز توسط باندهای قاچاق و صاحبان نفوذ قدرت است که در سالهای اخیر آسیب های شدیدی بر نظام اقتصادی کشور وارد کرده است فلذا باید این پدیده با توجه به قانون "مبارزه با قاچاق کالا و ارز" ۱۳۹۲ مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد و با مذاقه در قانون جدید این مسئله را تشریح نموده و به معرفی سیاست جنایی و تقنینی قانونگذار به صورت عمقی و دقیق بپردازیم. ما در این پژوهش به دنبال آن هستیم که با نگاهی رویکردی به پدیده ی قاچاق کالا و ارز در پرتو نظام تقنینی و سیاست جنایی پرداخته و در رابطه با مبارزه قاچاق کالا به نتیجه

خاصی در رابطه با سیاست گذاری ملی پرداخته و نقاط ضعف و قوت قوانین مربوط به قاچاق کالا و ارز را مورد موشکافی، تحلیل و بررسی قرار دهیم .

با توجه به گسترش روند جهانی شدن به ویژه در سالهای اخیر و افزایش میزان ارتباطات و وابستگی های متقابل کشورها صحبت از خود کفایی اقتصادی برای کشورها امری بیهوده و پرهزینه است . ورود و خروج غیر قانونی کالا از کشور زیان های اقتصادی گسترده ای به اقتصاد ملی وارد می سازد که برای جلوگیری از این صدمات مبارزه با قاچاق کالا ضرورت دارد عوامل بسیاری در بروز و گسترش پدیده ی قاچاق کالا دخالت دارند که باید به دقت شناسایی و بررسی شوند تا بتوان به برنامه ای جامع و فراگیر برای مبارزه با قاچاق کالا و حمایت منطقی از اقتصاد و تولید ملی دست یافت پس به قطع می توان گفت که در این خصوص میزان نیاز به چنین موضوعی خیلی ضروری و مهم است و باید دید که قانونگذار در رابطه با جلوگیری و پیشگیری از جرم قاچاق کالا و ارز چه تدابیری را پیش بینی نموده است ؟

از سوی دیگر نهاد های گوناگونی در امر مبارزه با قاچاق کالا و کشف محموله های قاچاق دخالت دارند که همدلی، همسویی و هماهنگی میان آنها و پیروی از خط مشی واحد می تواند به مبارزه جدی با ورود و خروج غیر قانونی کالا سرو سامان بدهد.

فصل اول

کلیات

قاچاق واژه‌ای ترکی و از لحاظ لغوی به معنای " کاری که پنهانی و با تردستی انجام شود " می باشد. در ترمینولوژی حقوقی، قاچاق این گونه معرفی شده است قاچاق در معانی ذیل به کار می رود:

حمل و نقل کالا از نقطه‌ای به نقطه (خواه دو نقطه مزبور در داخل کشور باشد " قاچاق داخلی " خواه یک نقطه در داخله و یک نقطه در خارجه باشد که آنرا " قاچاق خارجه " می گویند) برخلاف مقررات مربوط به حمل و نقل به طوریکه این عمل ناقص ممنوعیت یا محدودیتی باشد که قانوناً مقرر شده است.^۱

۱-۱. تعریف قانونی قاچاق

۱-۱-۱. تعریف قاچاق در قانون انحصار تجارت خارجی

بند الف از ماده (۱۱) قانون فوق " قاچاق " را چنین تعریف نموده است: " کلیه اجناسی که بر خلاف مقررات این قانون وارد مملکت می شود و مرتکبین به حبس از ۶ ماه الی یکسال محکوم خواهند شد."

یکی از این مقررات، انحصار تجارت خارجی برای دولت است که مقرر شده: تجارت خارجی ایران در انحصار دولت بوده و حق صادر کردن و وارد کردن کلیه محصولات طبیعی و یا صنعتی خارجی به ایران به استثنای موارد معینه، مشروط به شرط حتمی صدور محصولات طبیعی و یا صنعتی ایرانی و با مراعات مقررات قانونی مربوطه گردیده و دولت مجاز استحق وارد کردن محصولات خارجی که خود نمی‌خواهد مستقیماً عهده‌دار شود به شرط معینه و در تحت مقررات مخصوص مانند اخذ مجوز از وزارت بازرگانی یا سایر مقامات ذی صلاح قانونی، به اشخاص یا موسسات مختلف تجاری واگذار نماید.^۲

۲-۱. قانون مجازات مرتکبین قاچاق

^۱ مقدم، اکبر، کالبدشکافی پدیده قاچاق کالا در کشور، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشکده امام محمد باقر

(ع) ۱۳۸۵، ص ۸۰-۷۹

^۲ حسن بهرامی و بهروز قاسمی، آسیب شناسی قاچاق کالا در ایران، تهران، انتشارات فارابی، چاپ اول، ۱۳۸۵، ص ۱۶

قانون گذار در موارد (۵-۱) قانون بدون تعریف جرم قاچاق و با تقسیم بندی این جرم در دو گروه عمده ۱- اموال موضوع درآمد دولت ۲- اموال ممنوع الصدور و ممنوع الورد و کالای انحصاری، مبادرات به تعیین مجازات برای مباشر مستقیم جرم، شریک، معاون، حامل و شروع به جرم قاچاق را چنین تعریف نموده است: " مقصود از قاچاق اسلحه وارد کردن به مملکت و یا صادر کردن آن یا خرید و فروش یا حمل و نقل و یا مخفی کردن و یا نگاه داشتن آن است در داخل مملکت. مقصود از قاچاق اشیای ممنوع الورد است به خاک ایران در هر نقطه از مملکت که اشیای مزبور کشف شود و خارج کردن اشیای ممنوع الصدور و یا تسلیم آن است به متصدی حمل و نقل و یا هر شخص دیگری برای خارج کردن و یا هر نوع اقدام دیگری برای خارج کردن از مملکت.

۳-۱. تعریف قاچاق بر اساس قانون امور گمرکی

ماده (۲۹) قانون امور گمرکی در (۱۱) بند مواردی از قاچاق را احصاء و در بند (۱) آن مبادرت به تعریفی می نماید که نسبت به سایر بندها اهمیت خاصی دارد و مقرر می کند: وارد کردن کالا به کشور یا خارج کردن کالا از کشور به ترتیب غیر مجاز مگر آنکه کالای مزبور در موقع ورود یا صدور ممنوع یا غیر مجاز یا مشروط نبوده و از حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض بخشوده باشد. این بند از یک اقدام که عبارتست از فعل مثبت مادی - در مقابل ترک فعل که به وسیله افراد انجام می شود صحبت می کند بنحوی که در این عمل وارد یا خارج کردن خود پیکره جرم قاچاق محسوب می شود، اعم از اینکه اقدام، نوعی عمل ساده باشد یا مرکب یعنی به وسیله انواع عملیات متقابلانه.^۳

۴-۱. تعریف قاچاق توسط اشخاص حقوقی

اداره حقوقی وزارت دادگستری قاچاق را چنین تعریف می نماید:

^۳ وطن پور، علیرضا، قاچاق کالا و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد اطلاعات

استراتژیک دانشگاه امام حسین (ع)، ۱۳۸۵، ص ۱۹

غیر از آنچه در ماده یک قانون اصلاح ماده یک قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۷۳/۱۱/۹ آمده و کالاهای موضوع درآمد دولت و ممنوع‌الصدور و ممنوع‌الورود را در بر می‌گیرد، تعریف دیگری از قاچاق نشده است و به طور خلاصه، قاچاق عبارتست از وارد کردن یا صادر کردن کالا بر خلاف قوانین و مقررات جاریه و یا اقدامی که قانوناً در حکم قاچاق محسوب شده است."

ت: تعریف قاچاق براساس کنوانسیون؟

اصطلاح "قاچاق" عبارتست از تقلب گمرکی که شامل گذراندن مخفیانه کالا به هر طریقی از مرزهای گمرکی می‌باشد که بدان وسیله شخص موجب اغفال گمرک و فرار از پرداخت تمام یا بخشی از مالیات‌ها و عوارض مربوط به ورود یا صدور شده یا اجرای ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های موضوع قانون امور گمرکی را نادیده گرفته و یا منافی مغایر با قانون امور گمرکی به دست آورد.

عناصر تعریف عبارتند از:

- ۱- تقلب گمرک که خود ناشی از تخلف گمرکی یعنی هر نوع نقض و یا شروع و اقدام به نقض قانون امور گمرکی است.
- ۲- گذراندن مخفیانه کالا از مرزهای گمرکی، تعریفی که در بند (۱) ماده (۲۹) قانون امور گمرکی آمده است.
- ۳- فرار از تمام یا بخشی از مالیات‌ها و عوارض مربوط به ورود یا صدور کالا.
- ۴- نقض مقررات قانونی ممنوعیت‌ها یا محدودیت‌ها.
- ۵- کسب منافی مغایر با قانون امور گمرکی، نظیر استردادهای متقبلانه.

۱-۵. انواع قاچاق از نظر تعریف

قاچاق به عناوین مختلف دسته بندی می‌شود، قاچاق را میتوان به قاچاق داخلی و خارجی تقسیم نمود. در این تقسیم‌بندی‌ها مبدا و مقصد محموله قاچاق را در نظر گرفته و چنانچه این دو نقطه در یک کشور باشند قاچاق داخلی و در غیر این صورت قاچاق خارجی محسوب می‌-

شود. با لحاظ عوارض تعلق گرفته به کالا، قاچاق را میتوان به قاچاق عوارض گمرکی و قاچاق عوارض بلدی تقسیم نمود. صدور و ورود کالاهای مجاز بدون دادن عوارض گمرکی، و حمل و نقل کالا در داخل کشور بدون دادن عوارض بلدی قاچاق و عوارض بلدی نامیده می-شود. با توجه به ممنوعه بودن و نبودن کالاهای قاچاق؛ این جرم قابل تقسیم به قاچاق کالاهای ممنوعه و قاچاق کالاهای مجاز و یا غیر مجاز تقسیم می شود. اینک به شرح انواع قاچاق می پردازیم.^۴

۱-۵-۱. قاچاق ارز

ارز: در یک مفهوم پول نقد رایج کشورهای خارجی است و در مفهوم دیگر شامل کلیه وسایل پولی پرداخت های خارجی می باشد. پول های معتبر در سطح بازارهای جهانی را که معمولاً نوسانات کمتری از نظر ارزش دارند ارز جهانی می نامند، مانند مارمولک آلمان، دلار آمریکا، پوند انگلستان، ین ژاپن.

به استناد ماده ۶ قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام: حدود و مقررات استفاده از ارز را دولت تعیین می کند، خرید و فروش حمل یا حواله ارز غیر مجاز برای خروج از کشور ممنوع و در حکم قاچاق می باشد. همچنین آیین نامه اجرای قانون واگذاری معاملات ارزی به بانک ملی ایران، در ماده ۱۶ خود موضوع ارز همراه مسافر را مورد حکم قرار داده است. مطابق مقررات این ماده، بانک های مجاز مکلفند ارزهایی را که به مسافری می فروشند در گذرنامه آنها با قید تاریخ ثبت نمایند. مسافری مزبور باید در موقع خروج از مرز، ارز مزبور را به همراه داشته باشند و با گذرنامه خود به مامورین گمرک مرزی ارائه نمایند. هر مبلغ ارز که بیشتر یا کمتر از مبلغ مندرج در گذرنامه همراه مسافر باشد یا گواهینامه بانک مجاز نسبت به مبلغ مورد اختلاف به گمرک ارائه نشود قاچاق محسوب می شود و مسافر تعقیب خواهد شد.

^۴ بنایی، رضا، آشنایی با مقررات گمرکی و ترخیص کالا، انتشارات بازرگانی، چاپ چهارم، دی ماه ۱۳۷۷، ص ۱۸